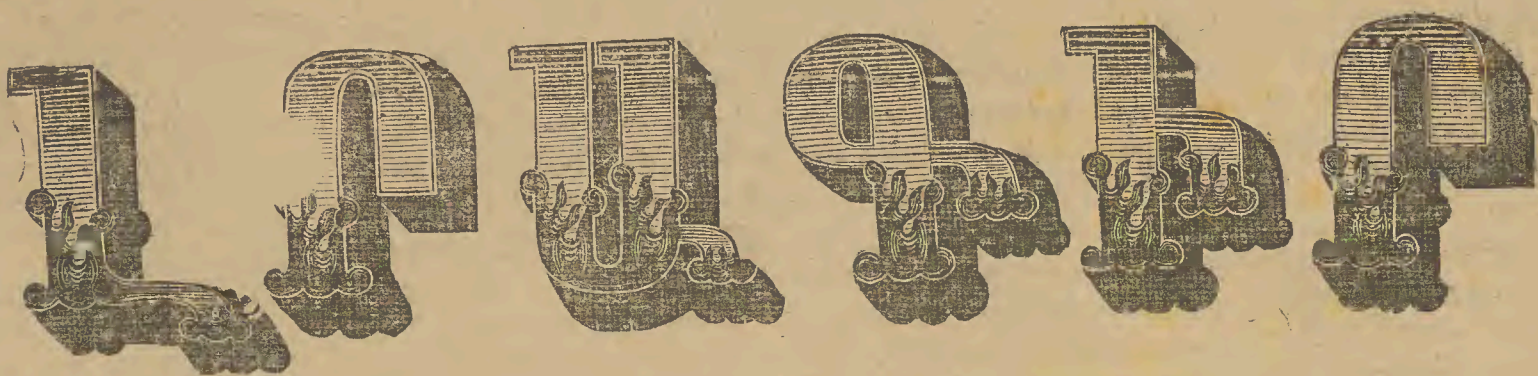

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն

ՅԵՕՐԷՆ ԽՍՐԱԳԻՐ

ԵՒ

ՊԵՏԱՍԵԱՆԱՏՈՒ

ՆԻՒ. Մ. ԹԻԻԼՊԷՆՏՆԱՆ

ԹԵՐԹԸ 40 ՓԱՐՍՅ

ԽՍՐԱԳՐԱՏՈՒՆ

Ղալաթիա Բերչմայե Բազար
Խրսի խանի դէմը Սամուր փո.
Ղոց Թիւ 12

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն

ՀԱՅՈՑ ԽՆԴԻՐՆ

Ա. Բ. ԴՈՒՌՆ

Հայաստանի բարեօրոքման խնդիրն ալ Գօնկրէին նկատուողութեանը ենթարկելու համար Ս. Պատրիարքն առ Բ. Դուռն դիմելով, անձամբ Պերլին երթալու արտօնութիւն ինդրող պատրիարքական ծանուցագրին մէջ յիշուած էր թէ, Ս. Պատրիարքը Հայոց բարեօրոքման և Հայոց մինչև ցարդ կրած տառապանացը միանգամ ընդ միշտ վերջ տալու համար Հայաստանի մէջ նոր ձև վարչութիւն մը հաստատելու անհրաժեշտ հարկը դրացնել տալու նպատակաւ, վերջերս յատկապէս գրութիւն մ'ուղղած էր Բ. Դրան, և որ մինչև ցարդ ոչ գործադրուած և ոչ ալ նկատողութեան առնուած էր:

Յիշեալ պատրիարքական թագրիւրը, որ թէպէտ մայրաքաղաքի մէջ այն ատեն հրատարակութեան չարուեցաւ, Ահմէտ վէֆիք բաշայի մեծ եպտրեօսութեան կոչուած ատեն, Ս. Պատրիարքն իրեն չընորհաւորութեան զնալուն առթիւ, անձամբ Ն. Բարձրութեան մատուցած, և խոստում ալ ընդունած էր թէ, հարկ եղած նկատողութեան պիտի առնուի, իսկ շատ չանցած՝ նոյն իսկ եպարքոսին մօտի անձանց մէջ մտերմական և ստույգ տեղեկութիւն մը հասած էր Ս. Պատրիարքին թէ յիշեալ գրութիւնը լաւ և յուսադրական ընդունելութիւն մը չէ գտեր Բ. Դրան մօտ:

Սոյն թագրիւրը թէպէտ հոս հրատարակութեան չարուեցաւ, իսկ երոպական օտար մէկ քանի լրագրաց և գլխաւորապէս առաջական կօլօս թերթին մէջ

իւր թղթակցէն առնելով, հրատարակուած ըլլալուն, մեք ևս այս առթիւ հարկ կ'համարիմք յիշեալ պաշտօնական գրութեան, եթէ ոչ բնագիրը, գէթ պարունակած ամբողջ իմաստն ու եզրակացութիւնը, վերոյիշեալ օտար թերթէն քաղելով, մեր ազգայնոց նկատողութեանը ներկայացնել, որ ոչ նուազ ուշագրութեան սրժանի է:

Ահաւասիկ յիշեալ գրութեան օրինակը:

«Ես ստորագրեալս, Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը, պատիւ ունիմ հետեւեալը Ձեր բարձրութեան ուշագրութեանը ներկայացնել:

Դժբաղդաբար ամենուն գիտցած բանն է թէ, Հայաստանի մէջ խաղաղութիւնն ու ապահովութիւնը վերցած է, և թէ մեր կրօնակիցներն ու ազգակիցներն ալ ամեն տեսակ դժբաղդութեանց և հալածանաց ենթակայ կ'գտնուին այժմ: Իրաց այս ցաւալի կոցութիւնը յառաջ եկած է՝ Հայաստանի մէջ ֆրդաց և Ձերքեղաց գործած բարբարոսութիւններէն, հող բաժնելու և հարկ հաւաքելու ատեն եղած զեղծումներէն, տեղական իշխանութեանց կաշառակերութենէն և քաղաքական ու պատժական ատենից անիրաւութենէն, ուր կարծես տգիտութիւնը կաշառակերութեան և անկարգութիւնն ալ անկանոնութեան հետ միցման ելած են, և որոց դէմ Բ. Դրան քանիցս բողոքներ մատուցուած են, առանց արդիւնք մը տեսնուելու:

«Իրաց այս ցաւալի կացութիւնը քանիցս ստիպեց Հայոց Պատրիարքը իր հօտին կողմանէ Դրան բողոքել քայց այս բողոքներն ալ արդիւնք մը չունեցան, որովհետեւ կառավարութեան կողմէն որոշուած անօրէն

նութիւններն ու հրամայուած միջոցները տեղական իշխանութիւնք բնաւ ի գործ չեն դնիր, որով և Հայք ալ չեն դադրիր բողոքել: Բաց աստի, ասկէ առաջ Հայոց պատրիարքարանը Բ. Դրան քանի մը գրութիւններ ներկայացուցած էր, որոց մէջ՝ կատարուած զեղծումներն ու զատնք ապացուցանելու համար պէտք եղած փաստերը յիշատակելէ զատ՝ ցոյց տուած էր նաեւ այն ամէն կարգադրութիւններն ու միջոցները, որոց գործադրութիւնը հարկ անհրաժեշտ է Հայոց վիճակը բարելաւելու համար:

«Այս գրութիւնները կառավարութեան կողմանէ ուշագրութեան չառնուելով առաջարկուած բարենորոգումները ի գործ չդրուեցան, որով և անկարգութիւններն ու զեղծումներն ալ իրենց ընթացքը շարունակեցին, ատենց դէմը առնելու մասին պաշտօնապէս կառավարութեան կողմանէ մեղեղած խոստմանց հակառակ, Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը իր էն վերջը գրած մէկ գրութեամբ խնդրած էր որ յանձնաժողով մը կարգուի, եղած զեղծումները քննելով ատենց առաջը առնելու համար, իրաւ է, որ այդ յանձնաժողովը կազմուելով պէտք եղած կարգադրութիւնները որոշեց և Հայաստանի վարչութեան բարեօրոքման համար ալ նախագիծ մը պատրաստեց, բայց ատենց և ոչ մէկն ալ ընդունուեցան, հակառակ Պատրիարքարանի յամառ և յարատեւ պնդմանն:

«Սոյն միջոցին նորանոր չարագործութեանց և անտեղութեանց դէմ շատ մը բողոքագիրներ մատուցուելով Բ. Դրան, սա կամք յայտնած էր այն ատեն վերոյիշեալ մտանաժողովին առաջարկած բարենորոգումները

ըր գործադրելու, երբ ներկայ պատերազմը վրայ հասնելով արգելք եղաւ Բարենորոգմանց գործադրութիւնը՝ այսպէս ետ մնալով, Հայաստան ալ կ'շարունակէ դեռ տանջուիլ ու հառաչել:

«Բայց այժմ, որ ալ այդ տաղնապր անցած է, Հայերը կսկսին դարձեալ յուսալ որ վաղուց ի վեր խոստացուած այդ բարենորոգումները գործադրուելով, Հայոց դառն վիճակը կամաքի, Թող ներուի ինձ դիտել տալ Բ. Դրան որ Հայաստանի մնացած մասին համար (որովհետեւ խօսք կայ թէ Հայաստանի մէկ մասը Ռուսիոյ պիտի արուի) բարենորոգում ինդրելու իրաւունք ունին մատուցուած Հայերը, որոնք չը նայելով իրենց կրած դաւաւոր հարստահարութեանց, վերջին ատեններս ֆրդաց ձեռք գործուած սպաննութեանց, անդադար կրկնուող զեղծմանց, իրենց գլուխը եկած փորձանաց, շնայելով կըսեմք իրենց քաղաքաց կրակի տրուելով կողոպտուելուն և այն բոլոր դժբաղդութեանց, որք կ'պատահէին շարունակ իրենց, դարձեալ հաւատարիմ մնացին Օսմ. գահուն, նոյն իսկ այս պատերազմին ատեն կատարեալ հաւատարմութիւն մ'ու անձնազրկութիւն մը ցոյց տալով:

«Եւ եթէ Հայերը, այս ամէն տաւաբաղդութեանց տուելով, Պայազլիտի, Վանի և Ալաշկերտի մէջ գործուած այն զաւանդաբոյ սպաննութեանց, իրենց ընչից կողոպտուելուն, վանուց քանդման, եկեղեցեաց պղծուելուն և ուրիշ այս տեսակ անիրաւութեանց համար չ'ապստամբեցան, ասոր պատճառը այն է թէ, ատենք կ'հաւատային որ իրենցկրած այս թշուառութիւններն ու ցաւերը

արձագանգ. պիտի զտնեն իրենց Օգոստոսի առաջ. Սուլթանին սըր-տին մէջ և թէ իրենց այսքան ժամանակի համբերութեան ու հաւատարմութեանը փոխարէն արդար վարձատրութիւն մը պիտի ստանան :

«Հայոց այս մասին ունեցած յոյսն ու հաւատքը այն ժամա-նակէն ծնունդ առած է, երբ Վեհ. Սուլթան Ապտ-իւլ-Հա-միտ կայսրը, ներքոյ ստորագ-րողիս վերջերս չնորհած հանդի-սաւոր ունեցողութեանը միջո-ցին յայտնեց թէ «Հայոց ազ-գին նկատմամբ հաստատ և վեհանձն գիտաւորութիւններ ունի»։ Բայց եթէ Հայոց արդար և իրաւացի յոյսերը իրականու-թիւն չգտնեն, եթէ ներկայ թնթաղքն այսպէս շարունակուի այն առեւն Հայոց ալ ուրիշ բան չմնար ընել, բայց եթէ երեւի խմբովին գաղթել իրենց հայ-րենեաց այն մասին մէջ՝ ուր ոչ հարստահարութիւն կայ, ոչ բռնութիւն, ոչ փրկութիւն և ոչ ջերքէզ, բնակչութիւն հաստա-տելով անդ խաղաղութեան և արդար օրինաց պաշտպանու-թեան ներքեւ :

«Հայոց գիտատրութիւնը հուսկ սրեւն այս ճամբան բա-նել է, թէպէտ իրենց համար շատ դժուարին է նախատեսել թէ ինչ վիճակ կսպասէ իրենց այն տեղ, կրօնի և ազգայնու-թեան մասին, իսկ տարակոյս չկայ թէ օտ. պետութիւնը այս կերպիւ պիտի կորսնցնէ այնպի-սի ժողովրդի մը օգնութիւնը, որոյ դարաւոր և անկեղծ հա-ւատարմութեանը վկայ է պատ-մութիւնը, և որ իր ազգային ոգւովն և աշխատասիրութեամբ բը օգնած է երկրին հարստու-թեանն ու բարօրութեանը :

Հայոց արդի կացութիւնը բարեօրէն համար, ստորագ-րեալ պարտ անձին կ'համա-րի կառավարութեան մասնա-ւոր ուշադրութիւնը հրաւիրել հետեւեալ հինգ կէտերուն վրայ, որոնք առ այժմ բաւական են Հայոց պէտքը գոհացնելու հա-մար :

- 1) Աշխատութեան ազատու-թիւն և ապահովութիւն :
- 2) Անձնական ապահովու-թիւն :
- 3) Ընչից և ստացուածոց ա-պահովութիւն :
- 4) Ուսումնարանաց, եկեղե-ցւոյ և ազգային կալուածական սեփականութեանց ապահովու-թիւն :
- 5) Վերջապէս Հայաստանի մէջ արդի վարչական ձեւը փո-խել այնպիսի նոր կառավարու-կան ձևի մը, որ համապատաս-խանէ ժամանակիս պահանջ-մանցը և ներկայ պարագայնե-րուն :

Ստորագրեալս համարձա-կութիւն առնելով վերոյիշեալ առաջարկութեանց ծրագրովը կայսերական կառավարութեան գիմելու, կ'փութամ և այս առթիւ դարձեալ անգամ մ'ևս արտայայտել իմ հաւատարմու-թիւնս Սուլթաններուն վառա-ւոր գահոյիցը, տալով Բ. Դը-րան այնպիսի խորհուրդ մը, որ օգտակար է թէ՛ կայսերա-կան կառավարութեան և թէ՛ այն ազգին համար, որոյ հո-գեւոր գլուխն է ստորագրեալու ՆԵՐՍԷՍ ԱՐԲԵՊԻՍԿՊՍՈՍ. Պարիրք. Հայոց Կ. Պօլսոյ

Ահաւասիկ այս գրութիւնն և սոյն ծրագիրն է, որ այն ժա-մանակ ուշադրութեան և նկա-տողութեան իսկ չառնուելէն զատ, առ այս պատասխան մը անգամ աւել հարկ չէր տե-սած Բ. Դրան այն առեւնի կա-ռավարութիւնը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

ԱՄՆ. Ս. ՊԱՏՐԻԱՐԿ ՀԱՅՐՆ

... Խմբագիր Էֆենտի Լրագիր պատու. օրագրոյ :

Ձեր պատուական Լրագրոյն 26 միս. ուրբաթ աւուր թեր-թին միջոցաւ հրատարակած է-իք թէ՛ «Շաբաթ աւուր շու-կայի իրաբանցումին պատճա-ռաւ, ոստիկանութեան պա-պարագական տետանը զրկուե-լով Սպարապետութեան դուռը բանտարկեալ ոսկերիչ հայազ-գիներն Ս. Պատրիարք Հօր միջ-նորդութեամբ և բարեխօսու-թեամբ, և ոստիկանութեան զբան Պատր. գործակատար Յա-րութիւն Էֆ. Ի ջանիք բան-տարկութենէ ազատուելով թող արտել են» :

Արդ, մեք ստորագրեալքս, որ սոյն բանտարկութենէն ա-զատած անձինքն եմք, չեմք սուրանար Ամեն. Ս. Պատրիարք Հօր միջնորդութիւնն ու բարե-խօսութիւնը, որոյ համար այս առթիւ մեր խորին շնորհակա-րքը հրապարակու կ'յայտնեմք, սակայն վերոյիշեալ Յարութիւն Էֆ. Ի նկատմամբ Ձեզ տրուած լուրը անտեղի է, զի ոչ Ոստի-կանութեան դուռը և ոչ Սպա-րապետութեան դուռը՝ յիշեալ Էֆենտիին երեսն անգամ չ'եմք տեսած :

Ուստի երկայիւս մասնաւո-րապէս գոհունակութիւն կը յայտնեմք մեր ոսկերչաց Լօնճա-յի Մեծ, վարպետներուն, որոնք ամեն ջանք և աշխատութիւն ձեռք առնելով ի շնորհս Մամի-կոնեան Մեծ. Միքայէլ Էֆեն-տիի՝ բանտարկութենէն ազատ-ուեցանք :

Ուստի ի գիտութիւն Մեծ. ընթերցողաց, հաճեցէք, . . . Խմբագիր, թարգման կանգնել Ձեր պատ. Լրագրոյն միջոցա-մեր խորին շնորհակալութիւնը մատուցանել առ Ամեն. Ս. Պատ-րիարք Հօր, Մամիկոնեան մեծ. Միքայէլ Էֆ. Ի և ոսկերչաց լօն-ճայի մեծ. վարպետներուն : 1 յու. 78 Մամք յարգանք Միւսէլ Ունեան, Պօլսոյ Դաւիթեան, Յարութ. Դաւիթ. Վիլէյ Պեդրեան կարապ. Ղ. Մերթինեան

ԲԱՅՈՒՄՆ

ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎՈՅ

Երեսփ. ժողովոյ ներկայ շքը-ջանտեսին բացումը երէկ տե-ղի ունեցաւ, նոյնիսկ նախագահ Պատրիարք սրբազան հօր ձե-ռամբ :

Առ ժամանակեայ դիւան մը բնորոշելէն յետոյ, խօսքը Ս. Պատրիարքն առնելով, իւր պատ-րաստած բացման գրաւոր ա-տենախօսութիւնն ընթերցաւ (չ'ը յաջորդ թերթով մաս առ-մաս հրատարակել կ'յուսանք) որն որ միահամուռ հաւանութեամբ և եռանդեամբ բնգ ունեցաւ բոլոր ժողովականներէն :

Առ այժմ առ չափ կրեւորք որ Ս. Պատրիարքը, իր տեսնա-խօսութեանը մէջ, անձնական ազատութեան պատճառաւ պատ-րիարքական այս ծանր պաշտո-նը վարելու անկարող գանաւիլը անգամ մ'ալ կրկնեց, առարկե-լով թէ մէկ կողմէն կործանածը կանգնելու և միւս կողմէն նոր չէնքեր կառուցանելու մեծ պար-տականութիւն մը կ'կենայ Այս առթիւ Ս. Պատրիարք յիշեցնե-լով նաեւ թէ դատարարու-թեան այն կարեւոր խնդիրը դեռ մինչև յայտօր երեսի վրայ կ'մնայ, պէտք է, ըստ, ամեն ճիշդ թափել այդ խնդիրը լու-ծելու համար, մանաւանդ այս պահուն՝ յորում ամեն տեղ Հա-յուն խօսքը կրկնայ, յորդորեց երեսփոխանները որ ընկերու-թիւն մը հաստատելով մէջեր-ին Շահնազարեան վարժարա-նը վերականգնեն, յոյս յայտ-նեց որ Դարակէօզեան եղբարք, ըստ իրենց խոստման, վաճառ-կանական գաղաղիւն բացումը կը փութացնեն, պատուիրեց կղե-րական դասուն որ յանուն կը-րօնի յառաջագիւղութեան ար-գելք ըլլալէ զգուշանայ, ի սէր և ի միտքին հրաւիրեց երես-փոխան Էֆենտի և խախտուեց զանոնք ի բաց վանիլ այն չա-րաշուք կիրքերը, որք մեր անց-եալ փառաց անկման նպաստե-լով, այսօր ուրիշ բան մտացած չէ մեզ բնիլ բայց եթէ ողբալ և միջիլ թէ ո՞վ ալ է ի կրնայ լալ :

Ետայ Մայր դիւանի կազ-մութեանը ձեռնարկուելով, Ս. Ատենապետ ընտրուեցաւ Սաե-փան բաշա Արալեան, և Ա. Ատենապետի՝ Փունջի Խմբագիրը Ս. Պատրիարք հօր բացման ճառէն յետոյ, բացմութիւն ե-րեսփոխանաց ստորագրութեամբ բը դիւանին մատուցեալ հար-

ցագիր մը՝ կ'ինդէր Ս. Պատ-րիարքէն բացատրութիւն տալ թէ ինչ գործած էր և ինչ էր բրած Հայոց բարեօրման գոր-ծոյն նկատմամբ, որոյ հոգը ընդհ. ժողովն իւր վերջին նիս-տին մէջ իրեն (Պատրիարքին) յանձնած էր :

Ս. Պատրիարքը պատասխա-նեց թէ արդէն ինքն ալ նա-խատեսելով որ ադ տեղեկու-թիւնը պիտի խնդրուի իրմէն, այս մասին յատուկ բացատրու-թեան գիր մը պատրաստած է, զոր ևս ընթերցաւ ի լուր ժո-ղովոյն :

Ս. Պատրիարքը կ'ստահա-ցընէր թէ Հայոց բարեօրման խնդրոյն յաջող և գոհացուցիչ ելք մը տրուելու համար, ինքը բոլոր տեսութեանց ալ հաւա-նութիւնն ու հաճութիւնը բա-տացած է, և թէ Բ. Դուռը ին-քն ալ խոստացած է Ս. Պատ-րիարքին ազգովին ձեռնարկած սոյն բարեօրման գործը Հատա-գովելու :

Ետայնեց թէ ազգային բար-եօրման այս մեծ գործոյն մէջ իրեն գործակիցներ ալ ունե-ցած էր ազգ. բարձրատիճան եկեղեցականներէն, զորս եւրո-պական աւելութեանց այլի ալ մարաքազաքները զրկած էր, Հայոց բարեօրման խնդրոյն հա-մար անոնց ալ Հատագովութիւ-նին ու օգնութիւնը ստանալու, և թէ մինչև ցարգ-բրած ամեն ձեռնարկին մէջ յաջողած ըլլա-լով, կ'մնար գործը՝ Պէրլինի Բօնկրէին մէջ ալ վաւերացնել աւելւ յաջողութեան, և թէ ին-քը մեծ յոյս ունէր թէ ազգին փրկութեան այս մեծ գործը յաջող և գոհացուցիչ փութան մը պիտի ունենայ, ուստի Ս. Պատրիարքը, երեսփ. ժողովոյ միջոցաւ, ընդհ. ազգին համ-բերել և յուսալ կ'պատուիրէր, մինչև գործոյ վախճանը, որ շատ հեռի չէր (1) :

Ս. Պատրիարքին տուած սոյն բացատրութեանը վրայ, երես-փոխանք միահամուռ ոտքի ել-նելով, ինչան գոհունակութեան և Ս. Պատրիարքին վրայ ունե-ցած լիւրի վատահալութեան, կար-գաւ ամենքն ալ Ն. Սրբազնու-թեան աջը համբարել փութա-ցին, մինչև իսկ երեսփոխանաց մին՝ Պաշայան հայրենեաց տիտղոսը տալ առաջարկեց Ս. Պատրիար-քին, զոր Ն. Սրբազնութիւնը իրեն կանխահատ՝ մերժեց եւ չուղեց բնաւնիլ :

Ետայ Ս. Պատրիարքը յայտ-նելով թէ ինքն ալ անձնական

(1) Փունջի Խմբագիրը, որ Ս. Ատենա-պետը ընտրուած էր, անհերիք և զատապարտելի զեղծում մը գործեց երէկ, իր ազգային պաշտօնը՝ յորում իր լրագրապետութեան արհեստին գործածելով, Արաճաճան Էֆ. իր ազգ. տաղանդ իր լրագրապետու-թեան արհեստին հետ չիմիտելու չափ այնքան ազատ և տիմար չէր կրնար ըլլալ, այլ իրեն տեսնապարհ կամ հրատարակելու դիւրութեանը միւս խմբագրաց ալ ընծայելու էր հաւատարմապէս, և կամ ինքն ալ ետ կենալու էր այդ մեղաշնորհ իրեն վերապահէ, միւս Խմբագիրներն ալ դիւրութեան զրկելով Ս. Ատենա-պետը զեղծման մասին կ'խօսեց եւ ինչ հետ յաջորդ թերթով :

Հռչակեմք բացօթեանկ ճրշ-
մարտութիւններն : Արհամար-
հենք, անաղղ ենք պատերազմը
Ոչ, հրգէք արխանշագահաւոր
չկար երբէք, ո՛չ բարի է և ո՛չ
օգտակար՝ առնել դիակունս
երբէք չկրնար բլաւ որ կեանքը
աշխատի մահուան համար, Ո՛չ,
ոչ, ո՛վ մայրեր, որք հոս իմ
շարժչ կեցքեր էք, չկրնար լինել
որ պատերազմը, այդ անիրաւ
զբոհն ու յափշտակիչ, շարու-
նակէ ձեր զաւակներն առնու-
լիլ ձեր ձեռքէն : Ոչ, չկրնար
բլաւ որ կինք տարամութեամբ
երկնէ, մարդիկ ծնանին, Ժողո՛ւ-

մուրդը հերկեն ու սերմանեն, գիւղացին պողպատէ արտերն ու գառները, գործաւորը շէն-ցընէ քաղաքները, խորհող գը-լուխներն մտածեն ու երկնեն, արուեստներն հրաշալիքներ գործեն, մարդկային ընդարձակ գործունէութիւնը բազմաւայ-ճգամբ և ստեղծամբ աս-տեղագրութեամբ երկնից առաջ, այս ամենն բլրալ գալ վերջապէս այն համագոյնին զարհուրելի հանդիսարանի՝ յանգեալ, զոր պատերազմի դաշտ կանուանեն (խորին յուզումն Ամբողջ բազմականք ուսքի երկնով ատենա-բանը աղաղակաւ կ'ըզուտեն):

Պատերազմի ճշմարիտ գաղ-տը՝ ահա՛, Բարիքի սոյն Տիե-զերական Արուեստահանգէնն է, ուր սոյս պահուս ի մի համա-խառնութեան բոլոր հրաշա-կերտներն:

Ճշմարիտ յաղթութիւնը՝ ա-հաւասիկ Բարիքի ի հանդէս բե-րած այս յաղթանակն է: (Ծա-փահարութիւնք):

Աւաղ սակայն, անհնար է ծա-կել թէ, արտերկայ ժամբնիչ-քան սլ սքանչանաց և յարգա-նաց արժանի ալ լինի, դարձ-եալ ախար կողմեր ունի. հո-րիզոնին վրայ առկա խա-ւար կայ, ժողովրդայն եզերքն զեւ աւարտած չէ. պատերազ-մին՝ այն առաջակ և չարագործ պատերազմը դեռ կ'կենայ, եւ կ'յանդգնի առկա խաղա-ղութեան այս վեհապանծ տո-նահանգէսին մէջէն գլուխն 'ի վեր բարձրացնել իշխաններն, երկու տարիէ ի վեր, ողբտալի ներհակութեան մը մէջ յամա-ռեալ կ'մնան, ասոնց անհամա-ճանութիւնը մեր միաբանու-թեան խոչընդոտ մը կըլլայ, եւ շատ գէշ ներշնչուած են որ ըզ-մեզ այսպիսի հակասականու-թիւն մը կենալը հաստատու-գատապարտեն:

Եւ այս հակասականութիւնը դարձեալ կ'տանի զմեզ դէպ առ վրթեր. Այս ստեղծանայից պա-տահականութեանց առջև, ա-ռաւել քան երբէք խաղաղա-սէր լինիմք. Գարնանմը աչքեր-նիս այն մեծ մարդուն վրայ, որ թէպէտ մեռած՝ բայց ողջ է, այդ մեծ հանճարոյն դառ-նածք, և խոնարհիմք իւր յար-գելի ու պատկառելի գերեզմա-նին առջև, խառն առնումք այդ մարդէն յորոյ կեանքը որ այն-քան օգտակար եղև մարդկան, ասկէ հարկւր տարի առաջ չիջաւ, իսկ որոյ գործն անմահ է:

Խորհուրդ հարցնեմք միւս զօրաւոր խորհողաց, այս փա-ռաւոր վրթերի օժանդակացը, Ժան-Ժաք-Բուսոյի, Տիտրոյի Մօնթէսքիէյի, Խոսքն այդ մե-ծահանճար արանց տամք: Ար-գելումք և դողերնեմք մարդ-կանց արիւնհեղութիւնը: Ալ բուական է, բռնապետներ, բաւակա՛ն, Բարբարոսութիւնը դեռ կ'կենայ, ուստի փիլիսո-փայութիւնն ալ թող բողբէ: Սուսերը կատարած է, թող քա-ղաքակրթութիւնը սրտմախ-թող լի. դարը օգնութեան

հասնի թի. դարուն, մեր նա-խորդ փիլիսոփայը ճշմարտին առաքելներն են, յօգնութիւն կոչեմք այդ հռչակաւոր ոգի-ներն, թող ասոնք, պատերազմ-երազող թագաւորութեանց առ-ջև, հռչակեն թէ մարդուս ի-րաւունքն է կեանքը, թէ խըղ-ճին իրաւունքն է ազատութիւ-նը, թող հռչակեն բանավարու-թեան օրինաց վեհապետութիւ-նը, աշխատութեան սրբութիւնը և խաղաղութեան բարիքը:

Եւ որովհետեւ գիշեր դարս կ'երէ դահայից ներքէն, թող լոյսն ալ գերեզմաններէն յառ-նէ: (Միահամուռ եւ երկար դրուատիք. Աղաղակք—կեցցէ՛ Վիկթօր—Իւկօ):

Վերջ

Վրիպակ. — Երէկի թեր-թերնուս Յրդ երես, կրդ էջ. փարէն վեր թուելով 12րդ տո-ղին սկիզբը սխալմամբ դրուած «Գիտութիւն» բառը՝ պէտք է «պատմութիւն» կարդար:

Նմանապէս կրդ երես, ա-ռաջինէն, Յրդ տողին մէջ «Յի-շատականութիւն» բառը՝ «Յեղա-փոխութիւն» պիտի ըլլար:

ԻԼԱՆ

ՅՈՎԹԷ ԷՏԻ ԵՐԿԱՆԵԱՆ

Շահաւթ թնամի Գաթիէյի հայիդ ՏԱՎԱՍՎԷՐԻ

Լիթւանի մուսուլման

Տէրտատէթ վէ կէրէք թաշտաւան պիղ զատ վէ եւ պաթմահիրաթ Հուգուգու ատիլէ վէ եւ թիւճճարիլէյէ տալիք քէնտիսինէ միւրաճաթ իտէն զաթլարըն հադգա մագ-րուն վէ շայանը գապուլ կիտը-տիւկիւ հէր կէօնա տաթլարը-նը տէր էօհտէ իտուպ իւսսւլ վէ գանուիւ տայրէսինտէ իճ-րա իթմէկէ, բրօթէսթօ, սէ-քէստրօ, իթիւրադ, իյատէի մուհաքէմէ, իսթինաթ, վէ թէմիդ իսթիտաթէ լայիհալա-րը վէ շիրքէթ ագաթնա տայիք սէնէտաթ, վէ հաքիմ միւմէ-իլ նապընա տայիք թահքիմ նամէ, (Գօնբրօմէնօ) սէնէտաթ թանգիլմի վէ տալայա միւթա-պիւք իշ իշուն տալիք իշ իթա իթմէքտէ օլտուղընը իլան ի-տէր:

Մահալի իդամէթի Յէրա-ատէթ Պաղէ գաբուտունտա Շէյխ—Խ լիւլամ իտանտա օր-թա գաթտա 13 նօմէրօլու օ-տատա տըր:

ՄԱՍՆԱՆՈՒՄԻ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ԱՐԺԵՏԵԱՐՑ

ՓՈՒՐԳԻՆՑ

Կը ծանուցուի հասարակութեան թէ մարտ 31-ին գումարեալ Օսմ. Արժեւեարց Ընդհ. Ժողովոյ մէջ քուէարկուած որոշումներուն մէկ մէկ պատճէնը պատրաստ դրուած կը գտնուի հետեւեալ տեղերը: Օսմանեան Կոյս, Պանքան, Բրէտի Լիօնէ, Պանքա Բօնաթանթիսթը, Սօսիթէ Ժէնէրալ, Սօսիթէ Ժէնէրալ Օթօման, Սօսիթէ Օթօման Պանքաներն: Եւ Տ. Ա. Ջուղի գրասենեակը, թիւ 12 Գէորդ Պէյ Խան Ղալաթիա: Օսմանեան արժեւեարց վերո-յիշեալ տեղերէն մէկը պէտք են զիմել, յիշեալ որոշումները ստորագ-րելու համար:

ՀԱՄԱՌՑ

ԸՆԴՀ. ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԳՊՐՈՑԱՑ ՀԱՄԱՐ

Մամուրեան Էֆէնտի յօրինած և Իգմիրէճէ տէնան եղբարց տալա-րանէն իւրոյ ընծայուած սոյն ընտիր գործին երկրորդ մասը, այն է Մի-չին Գարու պատմութիւնը որ 808 երեսէ կը բաղկանայ, Պոլիս հասած ըլլալով, կը ծախուի Եէնի-Ճամբ, Չիլիկիլիքէր ճատէսի թիւ 3, Ս. Ղուկասեան գրատունը ք ուրիշ զը-րալտնաւաց քով:

Գին կազմեալ օրինակին 4 ֆը-րանգ:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՏԵԱՆ

ԽՕԺԷՆ ՏԷ ՄԻԲՊՈՒՐ

ՄԱՐԻՕՆ ՏԷ ԼՕՐՄԻ

ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թարգմանաց Գր. Չիլիկիլիքէր

Սոյն նշանաւոր վէպին հա-յիւրէն թարգմանութեան վեր-ջին հատորն ալ Պոլիս հասած ըլլալով, կ'ծախուի Ս. Ղուկասեան գրատունը Եէնի-Ճամբ 2-ի լինկիլիքէր ճատէսի թիւ 2, և ուրիշ զրալտնաւաց քով:

Գին 2 ֆր.

ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ ՄԱՂԱՋԱՆ

ԳՏԵՈՒՄԸ

ՈՒ

ՓԱՆԱՍԷ

Կոչուած ցառի դեղը բոլորովին բուսեղէններէ բաղադրուած ըլլալով թէ՛ ներսէն և թէ՛ դուրսէն կը գոր-ծածուի ու բազմաթիւ ցաւեր ու հի-ւանդութիւններ շուտով կը բժշկէ, ինչպէս որ վարը յիշուած է:

Ամեն տեսակ ֆոլի, Լատաճը-սի, մէլքի կամ Աղիքներու ցաւեր. ու նաեւ Թանչը, Փօլքա և այլ ա-մառուան հիւանդութիւններ ունե-ցողները այս դեղէն փսիւռ են հե-տեւեալ կերպով: Վէս գաւաթ ջուրի մէջ, զիւր ապուրի մը զրգալէն աւելի շաքար, վրան լեցուր անուշի զրգալ մը փանտէ: աղէկ մը խառնէ ու խմէ:

Կոկորդի հիւանդութեանց, և Ուռնիքի համար դեղը վերոյիշեալ կերպով պատրաստէ ու ժամը կամ երկու ժամը հեղ մը՝ մէկ կամ երկու անուշի զրգալ այն բաղադ-րութեան խմէ: Յօղաքալի, Բիւմա-թիլմի, Ուռնի ցաւի, Ստամոքսի ոկ տեսակ տեսակ կանակի ցաւերու հաւ մար գարսէն փանտէ քսելով աղէ-մը շիւկու է: Սկզբայի ցաւի համար քիչ մը բամպակ փանտէի մէջ թաթիլելով ցաւած ակուպին վրայ դնելու է:

Ամեն տեսակ երբոր ցաւ մը հա-մար գուրսէն փանտէ քսել հարկ կըլլայ, եթէ քիչ մը ալ խմուի աւե-լի շուտ բժշկութիւն կըլլայ:

Մարմնոյ սոյրած կամ ճմլու-ած տեղերը բժշկելու համար փոռն-զը պատահածին պէս փանտէին վրան աղէկ մը լեցնելու է: Գտնա-կով և լին. կտրուած վերքերը բժշկե-լու համար՝ արիւնը չորած շուտով մը վերքը կապելու և կապին վրայէն փանտէ լեցնելու է մինչև որ լաւ մը թրջի: Փանտէն նաեւ արեան շրջա-նը նարագանջէ ու բոլոր բնութիւնը կը զօրացնէ:

Սոս գեղին օգտակարութեանը վրայ երկարօ էն զրիւ աւելորդ կը համարեմք, գործածողները զայն միշտ կը գոլին, ուղղը կրնայ ան-ճամբ փորձել. գինն ածան է: Կը ծախուի Մինասեան և Ընկերաց Ս-մերիկեան վաճառատունը որ ի Ղա-լաթիա Կ. Պօլսոյ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿԶԶԻ

ԿԶԶԻՑԵՆ ԳԱՂԱՏՆԻՐԸ

ԹԱՐԳ. Մ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

Ժիւլ Վէրն անուանի հեղինակի սոյն հետաքրքրաշարժ և հրահանգի գործին վերջին հատորն ալ իգմի-րէն հասած ըլլալով, կը ծախուի Եէնի-Ճամբ 2-ի լինկիլիքէր ճատէսի թիւ 3, Ս. Ղուկասեան գրատուն-ը և ուրիշ զրալտնաւաց քով: Գին 2 ֆրանգ:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՈՑԱՍՈՒՆ ԿԵՍԱՐԱՑ

ԳՐՈՒ ՍՈՒԷՏՈՒՆՈՒԹ

Թարգմանաց Ե. Մ. Ս.

Հայ ժողովրդեան ընթերցասի-րութիւնը գոչ ընելու մօք՝ Մատե-նադարան ընդ հանուր անուամբ հե տըզհետէ օգտակար և կրթական գործեր պիտի հրատարակեմք: Սոս անգամ սկիզբ կընենք այս ձեռնար-կութեան՝ Երկրորդական Կեսարաց Պատմութիւնն 'ի լոյս ընծայելով թարգմանութիւնը, և աներկմիտ եմք որ Հայ հասարակութիւնը քաջ ըզ-գալով այս՝ Մատենադարանին օգ-տակարութիւնը պիտի փութայ արդ եամբ քաջալերել զմեզ որպէս զի սոյն ձեռնարկութեան մէջ յարա-տեւեմք:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ ՏԷՏԵԱՆ

ՉԱՒԱՆ ԵՒ ՓԱՌՆԱԿ Ա.

Գրեց Երեմիայ Գ. Բրէլ Գրադման

Ընթերցատէր ազգայինք որ ան-շուշտ ազգային տաղանդաւոր հեղի-նակին «Անուշափունը» և այլ գործե-րը կ'իշխեն, մեծ հաճութեամբ պիտի կարդան այս նոր գործը՝ որ գարձ-եալ մեր ազգ. Պատմութեան առ-նուած է:

Կ'ծախուի Ս. Ղ. և Կազմաճեան գրատունը Եէնի-Ճամբ 2-ի լինկիլիքէր ճատէսի թիւ 3 և ուրիշ զրալտ-նաւաց քով:

Գին 2 ֆր. 50 սանդիմ

Ղալաթիա ՈՒՐ. 2 Յունիս

ԸՆԴՀ. ՊԱՏՄ. ԱՐԺ.

Բաց	16.35
Գոց	17.32
Բարձր գին	17.10
Ցած գին	16.25
Թղթագրաւ բաց	281.20
բարձր	282.10
ցած	280.00
Ժամը 11	282.20
Փոխ. 63ի	Ֆր. 82.00
» 65ի	» 83.00
» 69ի	» 82.00
» 73ի	» 81.50
Գանձատուում	27.50
Սօսիթէ Ժէնէրալ	4.06
Սօսիթէ Ժմաման	3.10
Պանքա տը Բօնաթ.	5.00
Բրէտի Ժէնէրալ	4.00
Թրամիլէյ	1.30
Բուս. Երկաթ ուղի	55.50

ԸՆԹԱՑԻՔ ԴՐԱՄՈՑ

(Օ. Կ. 100 Կ. Կ. Կ. Կ.)

Անգլ. ոսկի	109.00
Գաղղ.	87.02
Բօլ	88.36
Բարպօն տըմաթ	16.20
» թղթագրաւ	11.00
Բրլմից	50.37
Հինգնոց	20.20
Մէթալիք	20.20
Ճերմակ մէճիտ	05.34
Պրինճ	175.00

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ

Նիկ. Մ. Թիւլ. Պէնճէն